

UOT 342

**İNSANIN HƏYAT FƏALİYYƏTİNİN İDARƏ OLUNMASINA
TƏBİƏT QANUNUNUN TƏSİRİ**

Ə.RZAYEV

AMEA Hüquq və İnsan Haqları İnstitutu
doctor-rzayev-ali@mail.ru

Təbiət qanunu –dəyişilməz İlahi qanun: anlayışı və məzmunu

*Qanunverici Təbiət qanununa zidd qanunlar qəbul edirsə,
bu, cinayətdir. Mahiyyətcə bu, gələcəkdə
cəzalandırmaq məqsədilə cinayət əməli yaratmaqdır.*

T. Cefferson

Məqalədə - Təbiət qanunu - Ali İlahi Ədalət qanunları anlayışına, bu qanunların məzmununa və onların canlı aləmin idarəedilməsində təsirində aydınlıq gətirilir, bəşəri qanunlardan fərqləri göstərilir. Allah taalanın göydən yerə nazil etdiyi, ilahi kitabları arasında mühüm yer tutan Qurana İlahi qanunların yerdə təsdiqi kimi baxılır.

Məqalədə, həmçinin dünyaya böyük kəşflər və yeniliklər gətirən Allaha inamı və Allahın yaratdığı İlahi Qanunları, dünya nizamının qanunauyğunluqlarını dərinlən öyrənməklə dünya elminin inkişafına böyük təkan vermiş əlli Nobel mükafatçılarının və başqa böyük alimlərin fikirləri göstərilir.

Açar sözlər: qanun, təbiət qanunu, ilahi qanun, konstitusiyaya, din, elm, kainat, inam, ruh, nobel mükafatı, fizika

Təbiət qanunu – təbii qanun olub, müşayiət olunan bütün təbiət təzahürlərinin tabe olduğu qaydalardır; təbiətdə baş verən proses və ya təzahürlər arasında əlaqədir. Təbiət qanunu eyni zərurətlə hər yerdə və hər zaman müəyyən vəziyyətlərdə baş verən və kiminsə dəyişdirə bilmədiyi təbii təzahürlərin qanunudur. Təbiət qanunları varlığın mövcudluğunu çox gözəl ifadə edən, az sayda qanunları insanlar tərəfindən başa düşülən, kainatı *idarə edən* İdrakın hədsizliyinin təsdiqidir.

Təbiət qanunu bəşəriyyət tərəfindən yaradılan qayda və qanunlardan asılı deyil. Qanun insan şüurundan asılı olmayaraq obyektiv aləmdə təzahürlər arasında mövcud olan daimi və zəruri münasibətlərdir. Təbiət qanunları bütün canlı aləmi –istər bitki, istər heyvan, istərsə də insanı qoyduğu qaydalarla *idarə*

edir. Canlı aləmdə insanın yeri məsələsi Aristotelin klassik baxışları üzərində qurulmuşdur. Aristotelin fikrincə, təbiətin bütün canlı aləmində - bitki, heyvan və insanda ruh (qəlb, nəfs) mövcuddur. O, canlı aləm nərdivanını ruh nərdivanına uyğun hesab edir və «Etika» əsərində yazır ki, harada həyat varsa, orada ruh (qəlb) vardır. Filosof qəlbi çox geniş mənada: həyat, hərəkət, özünüartırma, dərkətmə, hafizə və ağıl kimi təsvir edir. İnsanın bu qəlb nərdivanında yeri məsələsini aşağıdakı kimi izah edir. Aristotel canlı aləm nərdivanında üç pillə ayırır. Birinci pillədə heyvan və insan üçün ümumi olan bitki qəlbi, ikinci pillədə – heyvan qəlbi və üçüncü pillədə insan qəlbi. Bitki qəlbi – qidalanma və özünüartırma, heyvan qəlbi bitki qəlbinə məxsus olanlar və əlavə olaraq həm də duyğu, insan qəlbi – ən mürəkkəb olmaqla bitki və heyvan qəlbinə xas olanlar və əlavə olaraq ağıl, təfəkkür, düşüncə və nitq funksiyalarına malikdir (3).

İnsanlar yuxarıda göstərilən funksiyalardan istifadə etməklə şəxsiyyət, cəmiyyət və dövlət münasibətlərini tənzimləyən qanunlar yaradırlar. Bəzən bu qanunlar subyektiv, birtərəfli xarakter daşıyır.

Təbiət qanunu dəyişilməz İlahi qanundur. İlahi Qanunlar – bu, Ali Ədalət Qanunlarıdır, Yaradanın qanunlarıdır. Ali Ədalət, təəssüf ki, dünyəvi ədalətdən çox fərqlənir, belə ki, Allah insana hadisələrin və əməllərin dərin səbəblərini bilmək funksiyası verməyib. Biz onları bilib-bilməməyimizdən, qəbul edib-etməməyimizdən, əməl edib-etməməyimizdən asılı olmayaraq həmişə qüvvədədir, onlar həmişə işləyir. Bu qanunda ayrı-seçkilik yoxdur. Bu dünyada hər şey Allaha məxsusdur. Biz Allahın hissəcikləriyik. Ona görə də biz nə ediriksə, hər hansı bir hərəkətimiz İlahi Qanunlara uyğun və bu Qanunlar çərçivəsində olmalıdır. Allahın iradəsindən kənar nə edirsənsə, bununla da bu İlahi Qanunları pozursan. İnsan üçün ən əsası cəmiyyətdə qarşılıqlı əlaqələri formalaşdıran və tənzimləyən İlahi Qanunlara əməl etməsidir. İlahi Qanunlar hər bir insanın qəlbinin dərinliklərindədir. Qəlb bir səbəb üzündən ağrıyır - nə vaxt ki, insan ilahi Qanunları pozur və bununla da öz qəlbini yaralayır. Hər bir insan daxili səsi, öz qəlbinin səsinə eşidir. İlahi Qanunlara əməl edənlərdə Allaha inam yaranır. Məlumdur ki, Məqsəd inamın vasitəsidir; İnam görünməyən varlığın mövcudluğuna əminlikdir; İnam – bu, bizim həyatı ehtiyatlarımızdır; İnam insana ümid, sakitlik verir. İnsanda iki dəyişilməz hissə olmalıdır – Allaha inam və özünə inam. İnsanın Allaha inamı olanda o, ağıllı və müdrik olur (1).

Quran Ali İlahi qanunların real təsdiqidir

Bütün bəşəri qanunlar, o cümlədən konstitusiyalar da Ali İlahi qanunlardan yaranmalıdır. İlahi qanunlar müqəddəs kitablarda öz əksini tapır. Göydən dörd müqəddəs kitab nazil olub. Kitablardan Tövrat - Musa peyğəmbərə, Zəbur – Davud peyğəmbərə, İncil - İsa peyğəmbərə, Quran isə Həzrət Mühəmməd (s) peyğəmbərə göndərilib. Bu kitabların dördü də Ramazan ayında nazil olub. Tövrat Ramazan ayının birində, Zəbur yeddisində, İncil on üçündə, Quran isə Qədr gecəsində göndərilib. Quran bunu hamının qəbul etməsi yolu ilə dünyanın böyük ilahi kitabları arasında mühüm yer tutur.

Quran Allah taalanın səmadan yerə olan lütfü, hidayəti, şəfqət və məh-

suludur. Qurani-Kərim Allah kəlamıdır, qalan bütün əsərlər isə bəşər kəlamıdır. Quranın üslubu ilahi üslub, o biriləri isə bəşəri üslubdur. Quran elə geniş əhatəli kitabdır ki, orada insan həyatının və elmin bütün sahələrinə aid müvafiq ayələr tapmaq olar. Quran insan düşüncəsində yeni dövr, təzə və özünəməxsus bir nizam yaratmışdır (2).

Quranda kainatın yaranmasından insanın əmələ gəlməsinə və canlıların yaranmasına qədər, atmosferin quruluşundan Yer kürəsindəki nizama qədər ən müxtəlif mövzularda əsas məlumatlar verilmişdir. Quranda «Kainatın yaranması» («Ənam», 6/101), «Kainatın genişlənməsi» («Zariyat», 51/47), «Kainatın sonu» («Ənbiya», 21/104) və b. əsaslandırılan elmi nəzəriyyələrin meydana gəlməsi göstərilir. Dağların yaranması və funksiyası Quranda öz əksini bu cür tapmışdır: «Yer onları silkələməsin, atıb-tutmasın deyə, orada möhkəm dağlar yaratdıq» («Ənbiya», 21/31), «Məgər biz yeri döşək etmədikmi?! Dağları da dirək?!» («Nəbə», 78/6,7), «Allah göyləri gördüyünüz kimi dirəksiz yaratmış, sizi yırğalamasın, atıb-tutmasın deyə, yerdə möhkəm oturmuş dağları bərqərar etmişdir» («Loğman», 31/1). Quranda insanın yer üzünə necə gəlməsi, hansı mərhələlərdən keçməsi və təməl maddəsinin nə olması tez-tez xatırladılır. Məsələn, «Biz sizi yoxdan yaratdıq. Məgər təsdiq etməzsiniz? Bəs bətnlərə axıtdığımız nütfəyə nə deyirsiniz? Onu yaradan sizsiz, yoxsa Biz»?! (Xafidə, 56/57-59).

Dünya səviyyəsində Qurana olan marağın nəticəsidir ki, o, 1141-ci ildə latın, 1513-cü ildə italyan, 1616-cı ildə alman, 1647-ci ildə fransız, 1648-ci ildə ingilis dilində tərcümə olunmuşdur. XVIII əsrdə Böyük Pyotrun təşəbbüsü ilə müqəddəs Kitabımızın rus dilinə də tərcümə edilməsinə başlanılmışdır.

Quranda göstərilənlərin cüzi hissəsi alimlər tərəfindən kəşf edilmişdir. Məsələn, Eynşteynin XX əsrdə yaratdığı «ehtimal nəzəriyyəsi» Quranın ayrı-ayrı ayələrində ifadə olunur: «...Sizin Rəbbin dərgahında bir gün saydıqlarınız min il kimidir» («Həcc», 22/47) «O, göydən yerə qədər olan bütün işləri idarə edir. Sonra (həmin işsiz) sizin saydığının min ilinə bərabər olan bir gündə ona yüksələr» («Səcdə», 32/5). Qeyd etmək lazımdır ki, böyük Şərq mütəfəkkirləri İlahi Qanunlara - Qurana müraciət edərək, böyük kəşflər etmiş və nəzəriyyələr yaratmışlar.

Ümumiyyətlə, dünyanın qabaqcıl alimləri Allahın yaratdığı Kainatın düzənini, Ali İlahi Qanunları öyrənib, dərk etməyə çalışmaqla öz kəşflərini, nəzəriyyələrini, qanunlarını yaratmışlar.

Bəzi Nobel mükafatı laureatlarının İlahi Qanunlara münasibəti

Tixomir Dimitrovun tərtib etdiyi “Allaha inanan əlli Nobel mükafatçısı və başqa böyük alimlər” əsərində (4) (2009) göstərilən və dünyaya böyük kəşflər və yeniliklər gətirən bu insanlar Allaha inamı və Allahın yaratdığı İlahi Qanunları, dünya nizamının qanunauyğunluqlarını, nazil etdiyi dini kitabları dərinləndirən öyrənməklə dünya elminin inkişafına böyük təkan vermişlər. Onların bəzilərinin fikirlərindən seçmələri xatırlatmaq oxucular üçün də maraqlı olardı.

Müasir fizikanın əsasını qoyanlardan biri, «nisbilik nəzəriyyəsi»nin ba-

nisi, Nobel mükafatı laureatı **Albert Eynşteyn** deyirdi: «Biz görürük ki, kainat fəvqəladə şəkildə qurulub və müəyyən **qanunlara** tabedir, ancaq bu qanunları biz çətinliklə anlayırıq». O yazırdı ki, elm ilə ciddi məşğul olan hər bir şəxsin şüuruna gəlir ki, **təbiət qanunlarında** insan şüurundan yüksəkdə duran Ruh var. Bu mənada, elmi axtarışlar dində daha sadələvh dini hissərdən çox fərqlənən xüsusi növ dini hissiyyata gətirir. İnsan təbiəti onun sirlərinə nə qədər dərinədən nüfuz edirsə, o qədər də Allaha sitayiş edir. İnsanın payına düşən ən gözəl və dərinədən təəssürat -bu sirləri hiss etməkdir. O, *həqiqi elmin* əsasında oturub. O şəxslər ki, bu hissələri dadmayıb, onu sitayiş əhatə etməyib – praktiki olaraq ölüdürlər. Eynşteyn deyir: «Dinsiz elm xrom, elmsiz din kordur». Onun fikrincə, «bütün elmi nailiyyətlərin arxasında dini təəssüratla doğma olan məntiqi həmahəngliyə və dünyanın dərk olunmasına **inam** dayanır. Bu, mənim Allah haqqında ideyamdır».

Fizika üzrə Nobel mükafatına layiq görülmüş, kvant mexanikasının əsasını qoyan **M.Plank** «Din və təbiətşünaslıq» (may 1937) haqqında məşhur məruzəsində yazırdı ki, din və təbiətşünaslıq Allaha **inam** tələb edir, bu halda Allah hər bir düşüncənin əvvəlində, təbiətşünaslıq üçün - sonda durur. Din insanın Allahla əlaqəsidir. O, bizim rifah və izzətə öz təsirində saxlayan insan həyatının tabe olduğu Yer üzərində gücün qarşısında mömünlük qorxusuna əsaslanır. Din hər bir insanla yanaşı, daha çox böyük icmalar üçün, xalq üçün, irq üçün – son nəticədə bütün bəşəriyyət üçün təsirli və əhəmiyyətlidir. Çünki Allah *eyni qaydada* bütün ölkələri idarə edir. Ona bütün dünya öz sərvətləri, vahimə və bədbəxtlikləri ilə tabedir. Dini və elmi qarşı-qarşıya qoymaq mümkün deyil, belə ki, onlar biri digərini istisna etmir, onlar bir-birini tamamlamaqla birləşir.

Fizika üzrə Nobel mükafatına layiq görülmüş **Robert Millikenin** fikrincə, bəşəriyyətin uğuru və tərəqqisi iki dayağa əsaslanır: *dini ruh* və *elmi ruh*. Əgər onlardan biri dağılırsa –bütün tikili dağılır. Bu iki dayaq: dini ruh və elmi (bilik)ruh bütün dünyaya təbiiq edilir və yayılır (Milliken 1950, 279). O deyirdi ki, düşünən insanlar arasında heç zaman Allaha inanmayan görməmişəm.

Lazerin kəşfinə görə fizika üzrə Nobel mükafatı almış (1915) **Çarlz Tauns** “Siz Allahın varlığı haqqında nə fikirləşirsiniz” sualına cavabında demişdir: “Mən intuisiya, müşayiət, məntiq, elmi biliklə Allahın varlığına inanıram. Elm təcrübə və məntiqdən istifadə edərək Kainatın qaydalarını və strukturunu öyrənməyə səy göstərir. Din ilahi ruhlanma və düşüncədən istifadə edərək Kainatın məqsəd və mənasına çatmağa səy göstərir. Elm və din qarşılıqlı əlaqəlidir. Mənim üçün Allah – şəxsiyyətdir, eyni zamanda O, hər yerdə mövcud olur. O, mənim üçün böyük güc mənbəyidir, mənim həyatımı tam dəyişib”.

Fizika üzrə Nobel mükafatına layiq görülmüş **Uilyam Fillips** deyirdi: «Mən Allaha inanıram. Mən inanıram ki, bizim tərəfimizdən müşahidə olunan fiziki kainatın nizamlanması və həyatın inkişafı üçün zəruri olan bütün şəraitin tam dəqiqliklə və incəliklə köklənməsi ağıllı Yaradanı göstərir. Mənim Allaha inamım –bu, mənim şəxsi *inamımdır*, mənim elm haqqında bildiklərimə tam uyğun gələn *inamdır*”.

“Sizin fikrinizcə, elm və dinin münasibəti necə olmalıdır” sualına Filips belə cavab vermişdir: “Bu, mürəkkəb məsələdir, məndən daha ağıllılar buna bütöv kitablar həsr etmişlər. Ümumiyyətlə, mən hesab edirəm ki, elm və din başqa-başqa məsələlərlə məşğul olurlar və müxtəlif (tam fərqli) metodlardan istifadə edirlər. Elm kainatın necə qurulması, necə inkişaf etməsi və b. məsələlərə cavab axtarır. Din isə insanlar arasında, insanla Allah arasında ali mənada suala cavab verir. Mən demirəm ki, elm ilə din arasında əlaqə yoxdur. Elə sahə vardır ki, orda dini və əxlaqi məsələlər elmi faktlara söykənməlidir”.

Fizika üzrə Nobel mükafatçısı **Uilyam Henri Breqqin** fikrincə, din insana məqsədlər verir, elm isə onlara çatmaq üçün vasitə verir. Bəziləri soruşurlar, elm və din bir-birinə ziddiyyət təşkil etmir ki? Bəli, onlar həqiqətən bir-birinə ziddir, sağ əldəki barmaqların sol əldəki barmaqlara zidd olduğu kimi ziddir.

Fizika üzrə Nobel mükafatçısı **Enton Xyuiş** “Allahın varlığı haqqında siz nə fikirləşirsiniz” sualına belə cavab vermişdir: “Mən Allaha inanıram. Mən kainatın və bizim varlığımızı kosmik miqyasda tək-cə təsadüfi saymağı və həyatın nizamsız fiziki proseslər nəticəsində baş verməsi fikirlərini mənasız hesab edirəm. Ona görə ki, bunun üçün uğurlu şərait yaradılmışdır”.

Penisillini və onun müəyyən yoluxucu xəstəliklərə müalicə təsirini kəşf etdiyinə görə 1945-ci ildə Nobel mükafatına layiq görülmüş **Ernst Çeyn** deyirdi: “İlahi qılgıncım insanın ruhən yaranmasında özünü aydın göstərir, mən hesab edirəm ki, Allaha inanmaq qabiliyyəti ən böyük İlahi töhfələrdən biridir. Onun sayəsində insan, hətta onları başa düşmədən belə, kainatın sirlərinə izah olunmaz dərəcədə yaxınlaşır. O, heç də elmi baxışlarla ziddiyyət təşkil etmir, əksinə, onu tamamlayır, insan ağına əlavə məna verməklə dünyanı vahid tam kimi qəbul etməyə kömək edir”.

Ədəbiyyat sahəsində 1970-ci ildə Nobel mükafatına layiq görülmüş **Aleksandr Soljenitsin** deyirdi: “Yarım əsr bundan əvvəl, mən hələ uşaq olanda çoxlu yaşlı adamlar Rusiyanın başına gələn böyük sarsıntıları belə izah edirdilər ki, insanlar Allahı unudular, ondan da hamısı yarandı. Mən bizim inqilabın tarixini öyrənərək, yüzlərlə kitab oxuyaraq, şəxsən topladığım sübutlar üzrə 8 cild əsər yazaraq belə nəticəyə gəldim ki, 60 milyona qədər insanın aclığına səbəb olan tələfedicə inqilabın əsas səbəbini dəqiq ifadə edə bilmərəm. “İnsanlar Allahı unudular, ondan da hamısı yarandı” ifadəsini təkrar edə bilərəm”.

Ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatına layiq görülmüş **German Hesse** Allah haqqında fikirlərini belə izah etmişdir: “Allah bu dağlarda, bu göldə olduğu kimi sənin taleyində iştirak edir. Bunu başa düşmək olduqca çətinidir, ona görə ki, insan təbiətdən, həm də öz-özündən daha çox uzaqlaşır. İnsanlar var ki, başa düşürlər ki, həyat onlara Allahdan borc olaraq verilib, onlar bundan xudbincəsinə istifadə etməzlər, onu, əksinə, Allaha ibadət və qurban kimi verirlər. Bu, lap uşaqlıqdan mənim həyatıma hədsiz təsir etmişdir. Təbiətə yaxınlaşdıqca Allahın səsini eşidirsən”.

Ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatına layiq görülmüş yazıçı, tarixçi, Böyük Britaniyanın baş naziri **Uinston Çörçill** deyirdi ki, “Gəlin, Allah qarşısında

qorxaraq öz missiyamızı, borcumuzu icra etməklə və daha heç nəyin qarşısında qorxmadan birlikdə irəli gedək. Ən əvvəl inanaq ki, kainat Ali Varlıqla və bizim bütün işlərin hamısının mühakiməsinə uyğun qabaqcadan ali əxlaqi tələyə çatmaqla *idarə olunur*. Biz fədakarlığa və düzgün ibadətə görə haqqımızı verən Allana təşəkkür etməliyik”.

1978-ci ildə ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatına layiq görülmüş **İsaak Zinger** deyir: “Hər şeyin arxasında Allah durur, hətta biz Onun iradəsini pozsaq da, buna baxmayaraq O, bizi atmır. Maddi aləm – bu, görmə ilə korluğun ahəngidir. Korluğu biz iblis adlandırırıq. Əgər hər şeyi görə bilsəydik, azad seçimə yer qalmazdı, ona görə ki, Allahı görməklə, Onun böyüklüyünü görməklə, biz yoldan çıxma bilməzdik. Allah istəyir ki, bizdə azad iradə olsun. Axı azad seçki nədir? Bu, xeyirlə şər arasında seçimdir. Əgər şər yoxdursa, azadlıq da yoxdur”.

Nobel mükafatı laureatları olan ABŞ-ın keçmiş prezidentləri Cimmi Karterin, Teodor Ruzveltin və Vidro Vilsonun Tanrıya, İlahi qanunlara münasibəti, cəmiyyətin sosial vəziyyətinə münasibəti böyük maraq kəsb edir.

ABŞ-ın 39-cu prezidenti **Cimmi Karter** “Amerika cəmiyyətinin indiki vəziyyətini necə təsvir edirsiniz” sualına belə cavab verib: ”Bu gün qəbul olunmuş ümumi davranış normalarına baxdıqda – mənə belə gəlir ki, bu, pisliyə doğrudur. Əvvəllər məni əhatə edən *insanlar arasında bir nəfərdə də boşanma halı yox idi*”.

ABŞ-ın 26-cı prezidenti **Teodor Ruzvelt** deyirdi ki, Allahdan qorxun və etməli olduğunuzu edin! Bu, sözün əsl mənasında “Allahdan qorxun – Onu sevmək, Ona hörmət etmək, ehtiram göstərmək” deməkdir. Bunların hamısı yalnız o halda mümkündür ki, biz yaxınlarımızı sevirik, onlarla ədalətli və mərhəmətli davranırıq, bütün gücümüzlə onları ədalətsizlikdən və rəhmsizlikdən qorumağa səy göstəririk.

ABŞ-ın 27-ci prezidenti, doktorluq elmi dərəcəsi olan **V.Vilsonun** fikrincə, “bütün sivil ölkələrin qanunları Əhdi-Ətiq və Əhdi-Cədidin ehkamlarına (əmərlərinə) əsaslanır. Hər hansı ölkə onun qanunları əsasında xeyir və şər, ədalət və qeyri-ədalət arasında fərqləri müəyyən edən, vətəndaş və dini azadlıqların fundamentinə xidmət edən prinsiplərə - daimi prinsiplərə əsaslanmayıbsa, o, heç bir inkişafa və çiçəklənməyə çatmır. Bizim sivilizasiyanın fiziki yaşama ruhunun günahının təmizlənməsi olmadan mümkün deyil.

Uzun müddət ateist hesab etdiyimiz Nyuton, Qaliley və Kopernik Allahın varlığına inanaraq, onun yaratdıqlarını ağıl prizmasından keçirərək elm sahəsində böyük kəşflər etmiş və qanunlar yaratmışlar (4).

Müasir elmin, klassik fizikanın əsasını qoymuş, Yer in cazibə qanunu yaradan **İsaak Nyuton** (1642-1727) yazırdı: “Günəşin, planetin və kometanın zərif birləşməsi qüdrətli və müdrik Vücutun niyyəti, hakimliyi olmadan mümkün deyildi... O, bu dünyanın ruhu kimi yox, kainatın hakimi kimi idarə edir, Özünün hökmranlığına görə O, Hakimi-Mütləq Allah kimi adlandırılmalıdır”.

Nyutonun fikrincə, həqiqi Allah canlı, müdrik, qüdrətlidir. O alidir, başqa sözlə daha təkmildir. O daimidir, sonsuzdur, qüdrətli və hər şeyi biləndir,

yəni əbədilikdən əbədiyə, sonsuzluqdan sonsuzluğa mövcud olur, hər şeyi idarə edir və hər şeyin nə olacağını bilir. Allah dünyanı yaradıb və gözə görünmədən onu idarə edir. O, bizə Onu sevmək və başqa heç bir allaha yox, Ona səcdə etmək, öz valideynlərimizə və müəllimlərimizə ehtiram bəsləmək və özünü sevdiyini kimi öz yaxınlarını da sevmək və həmişə mülayim olmağı ehkam edir.

Nyuton göstərir ki, ateizm insan nəslinə mənasız və iyrəncdir, onu az adam qəbul edir: “Günəş sisteminə diqqət yetirəndə mən Yeri kifayət qədər istilik və işıq almaq üçün Günəşdən olan lazımı məsafədə görürəm. Bunu təsadüf kimi izah etmək olmaz”.

Təsadüfdür mü, bütün quşlarda, vəhşi heyvanlarda və insanda sağ və sol tərəfi eynidir (daxili istisna olmaqla); təsadüfdür mü, sifətin hər iki tərəfində cəmi iki göz yerləşib; başın hər iki tərəfində cəmi iki qulaq var; və iki qabaq pəncəsi və ya iki qanadı və ya çiyindən yaranan iki əli; buddan yaranan iki ayağı var. Əgər bu, Yaradanın müdrik fikri deyilsə, haradandır bu xarici formanın eyniliyi? Necə alınır ki, göz bütün canlı məxluqlarda şəffafdır ki, onun da daxilində şəffaf məhlul, mərkəzində büllur yerləşir, onların qabağında göz bəbəyi dayanır və bütün bunlar idealdır. Onların 97 faizi biri digərinə uyğun gəlir və bu cür görmə təmin edilir. Orada nəşə sıradan çıxırsa, heç kəs onu düzəldə bilmir, bütün bunlar bəşəriyyəti, dünyanı Yaradana və Öz gücü ilə onu saxlayan Varlığa inama gətirib və gətirəcək.

Eksperimental nəzəriyyənin banisi **Qalileo Qaliley** (1564-1642) yazırdı ki, “nəzəri göyü idarə edən Allaha səcdə edirəm və Ona təşəkkür edirəm. İnsanın dərk etdiyi, tapdığı və etdiyi möcüzəli şeylər üzərində fikirləşərkən, mən daha çox inanıram ki, insan aqlını Tanrı xəlq edib, hətta daha çox Onun ən böyük yaratdığıdır”. Dini kitablar (Əhdi-Ətiq, Əhdi-Cədid) heç zaman səhv etmir; onun qoyduqları mütləq həqiqətdir və pozulmazdır”.

Geosentrik kosmologiyanın banisi **Nikolay Kopernik** (1473-1543) göstərirdi ki, Allahın böyük işlərini dərk etmək, Onun müdrikliyini, böyüklüyünü və gücünü anlamaq, Onun qoyduğu qanunların möcüzəsinə təmas etmək – bütün bunlar, şübhəsiz, Böyük Allaha sitayiş etməyin xeyirli üsuludur. Kopernik yazır: “Predmetlə məşğul olan hər bir şəxs, yəqin ki, ən yaxşı qaydada nizamlanır və Allahın əli ilə idarə olunur”.

İnsanın meymundan yaranması nəzəriyyəsini irəli sürən qatı ateist **Çarlz Darvin** ömrünün axırına yaxın bu nəzəriyyənin səhv olduğunu etiraf etmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin banisi **Ç.Darvin** (1809-1882) “Növlərin əmələ gəlməsi haqqında” elmi əsərində yazır: “Məsələnin ilahiyyat tərəfinə gəldikdə, mənim üçün bu, ağrılıdır. Mən özümü itirmiş haldayam. Mənim ateistik nöqtəyi-nəzərdən yazmaq niyyətim yox idi. Mən bu təəccüblü kainatı və xüsusilə insan xüsusiyyətlərini öyrənərkən, heç cür onları kobud qüvvənin təsirinin nəticəsi hesab edə bilmərəm. Hesab edirəm ki, bütün bunlar birbaşa müəyyən edilmiş qanunların təsiri ilə baş verir və balaca hissələri - yaxşı və ya pis – təsadüf adlandırmaq olar”.

Darvin 1879-cu ildə ölümünə üç il qalmış yazmışdır ki, o “Allahın mövcudluğunu inkar edən mənada ateist olmamışdır”. 1873-cü ildə Darvin deyirdi: “Təsəvvür etmək olduqca çətinidir ki, bu ucsuz-bucaqsız və möcüzəli kainat, həmçinin insan təsadüfi iradə ilə baş verib; bu, sanki mənə Allahın varlığının əsas arqumentidir”.

Qeydlərimizi yekun olaraq kontinental Avropanın ən nüfuzlu təkamülçü biooqu olan **Ernst Hekkelin** fikirləri ilə tamamlamaq olar. O deyirdi: “Allah ruhu hər şeydə iştirak edir. Allah hər yerdədir. O, bilavasitə dünya düzənində “Allah gücü” və ya “hərəkətedici Ruh” kimi iştirak edir”.

Yekunda aşağıdakıları qeyd etməyi lazım bilirəm. Məqalədə Təbiət, İlahi Qanunları ön plana gətirməkdə əsas məqsəd onu göstərməkdən ibarətdir ki, şüursuz canlılar bu qanunları dönməz şəkildə yerinə yetirdiyi halda, şüurlu insanların çoxu Allahdan uzaqlaşmış, Qanunlarda qoyulan qaydalardan kənara çıxmalar hədsiz dərəcədə artmışdır. Cəmiyyət deqradasiya halına gətirilməkdədir. Odur ki, insanlar Ali ilahi Ədalət Qanunlarına əməl etməli, Allaha olan inamlarını artırmalıdırlar.

ƏDƏBİYYAT

1. Rzayev Ə.H. Dövlət nəzarəti: nəzəriyyə və praktika. - Bakı: Elm, 2008, - 310 s.
2. Rzayev Ə.H. Şəxsiyyət Dövlət Möcüzə. Əlavələr və dəyişikliklər edilməklə. II buraxılış. - Bakı: Bakı Dövlət Universiteti, 2017, - 528 s.
3. Законы природы / https://www.philosophy.ru/ru/laws_of_nature/
4. Они верили в Бога: пятьдесят нобелевских лауреатов и другие великие ученые. Составитель – Тихомир Димитров (с) 1995-2009, - 150 s.

ВЛИЯНИЕ ЕСТЕСТВЕННОГО ЗАКОНА НА УПРАВЛЕНИЕ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЧЕЛОВЕКА

А.РЗАЕВ

РЕЗЮМЕ

В статье выясняется понятие естественного права - законов Высшей Святой Справедливости, содержание этих законов и их влияние на управление живым миром, показаны отличия от законов человечества. Коран, ниспосланный Аллахом с небес на землю и являющийся одной из важнейших божественных книг, считается подтверждением святы законов на земле.

В статье также представлены взгляды пятидесяти нобелевских лауреатов и других великих ученых, которые принесли миру великие открытия и инновации и дали большой толчок развитию мировой науки, глубоко изучая верования в Аллаха и святы законы, созданные Аллахом, и законы мироустройства.

Ключевые слова: закон, закон природы, божественный закон, конституция, религия, наука, вселенная, вера, дух, нобелевская премия, физика

THE IMPACT OF THE NATURAL LAW ON THE MANAGEMENT OF HUMAN LIFE

A.P3AEB

SUMMARY

The article identifies the concept of the natural law- the laws of the Supreme Divine Justice, the content of these laws and their impact on the management of the living world, shows the differences from laws of humanity. The Quran, which was revealed by Allah from heaven to earth and is one of the most important divine books, is considered to be an affirmation of the divine laws on earth.

The article also presents the views of fifty Nobel laureates and other great scientists, who brought great discoveries and innovations to the world and who gave great impetus to the development of world science by deeply studying the beliefs in Allah and the divine laws created by Allah, and the laws of the world order.

Keywords: law, natural law, divine law, constitution, religion, science, universe, belief, spirit, Nobel Prize, physics